

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΤΡΙΚΑΛΩΝ

Αθλητική Ταυτότητα και Αθλητικός Προσανατολισμός
Ελλήνων Καλαθοσφαιριστών σε Καρότσι

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ντάβος Ανδρέας

Τρίκαλα, Ιούνιος 2003

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

ΤΡΙΚΑΛΩΝ

Αθλητική Ταυτότητα και Αθλητικός Προσανατολισμός

Ελλήνων Καλαθοσφαιριστών σε Καρότσι

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ντάβος Ανδρέας

Τρίκαλα, Ιούνιος 2003

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»

Αριθ. Εισ.: 2773/1

Ημερ. Εισ.: 11-03-2005

Δωρεά:

Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ - ΤΕΦΑΑ

2003

ΝΤΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

004000077897

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΑ	σελίδα
Περίληψη	3
Εισαγωγή	4
Ανασκόπηση Βιβλιογραφίας	7
Μεθοδολογία	16
Αποτελέσματα – Συζήτηση	19
Βιβλιογραφία	22
Πίνακες	27

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της έρευνας ήταν η καταγραφή και ανάλυση της αθλητικής ταυτότητας και του αθλητικού προσανατολισμού Ελλήνων αθλητών καλαθοσφαίρισης σε καρότσι. Το δείγμα αποτελείτο από 45 ενήλικες άντρες, όλοι αθλητές καλαθοσφαίρισης ομάδων σε καρότσι από διάφορα μέρη της Ελλάδος. Κάθε άτομο του δείγματος συμπλήρωσε: α) το ερωτηματολόγιο της Αθλητικής Ταυτότητας (Athletic Identity Measurement Scale – AIMS) των Martin et.al. (1995) που εξετάζει τους παράγοντες προσωπικής ταυτότητας, κοινωνικής ταυτότητας, αποκλειστικότητας και αρνητικής επίδρασης β) το ερωτηματολόγιο του Αθλητικού Προσανατολισμού (Sport Orientation Questionnaire – SOQ) των Gill & Deeter (1988) που εξετάζει τους παράγοντες της ανταγωνιστικότητας, της προδιάθεσης κατάκτησης προσωπικών στόχων και της προδιάθεσης για νίκη. Η στατιστική ανάλυση των παραπάνω παραγόντων έγινε με την χρησιμοποίηση του SPSS 10. Από τα αποτελέσματα της έρευνας διαπιστώθηκε η θετική συμπεριφορά απέναντι στην άσκηση και η ύπαρξη μίας ισχυρής αθλητικής ταυτότητας και αθλητικού προσανατολισμού των Ελλήνων καλαθοσφαιριστών σε καρότσι. Βάσει των ευρημάτων της έρευνας χρήσιμα συμπεράσματα εξήχθησαν για τους προπονητές καλαθοσφαίρισης.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η άθληση έχει αποδειχθεί ότι αντιπροσωπεύει μία σημαντική οδό για την βελτίωση των κινητικών ικανοτήτων και την ανάπτυξη θετικών χαρακτηριστικών ψυχολογίας στα άτομα με ειδικές ανάγκες (McCann, 1986; Richter, 1989). Αν και οι αθλητές με αναπηρίες μπορούν να ωφεληθούν από τη συμμετοχή τους σε αθλήματα όπως και τα υγιή άτομα, πολλά εμπόδια όπως η αδιαφορία από την κοινωνία και η έλλειψη υλικοτεχνικής υποδομής για τα άτομα αυτά, περιορίζουν τη συμμετοχή, το ενδιαφέρον και την υποστήριξή τους από τους άλλους (Sherrill, 1986, 1998; Wyeth, 1989). Αρκετοί λόγοι δόθηκαν από τη μεριά της αθλητικής έρευνας της ψυχολογίας για την ελλιπή παρουσίαση των αθλητών με αναπηρίες. Μία κοινή κατάληξη είναι πως αρκετοί δεν θεωρούν τους αθλητές με αναπηρίες ως γνήσιους ή αληθινούς αθλητές. Η έλλειψη της ενημέρωσης και η αδιάφορη ή αρνητική συμπεριφορά προς τις ευκαιρίες άθλησης των ανθρώπων με αναπηρίες έχουν περιορίσει όχι μόνο τις προσπάθειες έρευνας αλλά και την χρηματοδότηση, τη στρατολόγηση προπονητών, ειδικών ψυχολόγων και αθλητών (Sherrill, 1986).

Η συμμετοχή στα αθλήματα θεωρείται αποτελεσματικό εργαλείο για την αντιμετώπιση των διακρίσεων καθώς ο υγιής πληθυσμός έχει μια ευκαιρία να δει τις ικανότητες των αθλητών με αναπηρίες.

Πρόσφατες έρευνες έχουν αρχίσει να συσσωρεύουν ένα σώμα γνώσεων σχετικά με την αθλητική συμμετοχή των ατόμων αυτών (Brasile & Hedrick, 1991; Brasile, Kleiber, & Harnisch, 1991; Sherrill, Hinson, Gench, Kennedy, & Low, 1990; White & Duda, 1993). Επίσης, πολλές έρευνες επικεντρώνουν την προσοχή τους σε θέματα που αφορούν τα κοινωνικά και ψυχολογικά χαρακτηριστικά των αθλητών με αναπηρίες, όπως η ψυχική διάθεση, το άγχος, και η κοινωνική συμμετοχή των ατόμων αυτών. Πράγματι, έχει παρατηρηθεί ότι υπάρχει διαφορά στην ψυχολογία και στον τρόπο αντίληψης της ζωής μεταξύ αθλητών και μη αθλητών με αναπηρίες (Brasile & Hedrick, 1991; Brasile, Kleiber, & Harnisch, 1991; Cox & Davis, 1992; Martin & Mushett, 1996; Martin, Mushett, & Smith, 1995; Masters, Wittig, Cox, Scallen, & Schurr, 1995; Patrick, 1986; Sherrill & Rainbolt, 1988; Sherrill, Hinson, Gench, Kennedy, & Low, 1990).

Ωστόσο ελάχιστα είναι ως τώρα γνωστά για την τεκμηρίωση της σημασίας που αποκτά η άθληση και την θέση που κατέχει στην ζωή των ατόμων με αναπηρίες.

Η παρούσα μελέτη είχε σκοπό να καταγράψει και να αναλύσει την αθλητική ταυτότητα και τον αθλητικό προσανατολισμό Ελλήνων αθλητών καλαθοσφαίρισης σε καρότσι. Με βάση τα ευρήματα, η έρευνα αποσκοπεί να δώσει απαντήσεις στα εξής ερωτήματα:

1. Σε ποιο βαθμό οι καλαθοσφαιριστές σε καρότσι θεωρούν τους εαυτούς τους αθλητές;
2. Τι ρόλο παίζει η άθληση στη ζωή τους;
3. Ποιες μπορεί είναι οι επιπτώσεις στην ψυχολογία τους σε περίπτωση αναγκαστικής αποχής από το άθλημα;
4. Έχουν συγκεκριμένους στόχους όσον αφορά την άθληση;
5. Προσπαθούν σκληρά για να επιτύχουν τους στόχους αυτούς;
6. Νιώθουν άσχημα όταν δεν αποδίδουν σωστά;
7. Δίνουν τον καλύτερό τους εαυτό όταν ανταγωνίζονται με αντιπάλους;

Υπό το φως των ευρημάτων της έρευνας, επιδιώκεται να βγουν χρήσιμα συμπεράσματα που θα τεκμηριώνουν την σημασία της άθλησης για τα άτομα αυτά.

ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

Κατά γενική ομολογία, η συντριπτική πλειοψηφία των ατόμων με αναπηρίες επιδεικνύει χαμηλότερα επίπεδα φυσικής κατάστασης και κινητικών δεξιοτήτων σε σύγκριση με τα υγιή άτομα (Auxter, Pyfer & Huettig, 2001). Οι κινητικές ικανότητες των ατόμων με μειονεξία είναι περιορισμένες. Αυτό μπορεί να οφείλεται στην καθαυτή μειονεξία (π.χ σωματική αναπηρία), στην κακή υγεία που συχνά συνοδεύει τη μειονεξία και καθλώνει το άτομο στο σπίτι ή στο νοσοκομείο, στη χαμηλή νοημοσύνη και στο μικρό ενδιαφέρον του παιδιού για κίνηση. Ακόμη, στην ελλιπή παροχή προσαρμοσμένης φυσικής αγωγής και στις μειωμένες απαιτήσεις που υπάρχουν για τα άτομα με ειδικές ανάγκες, καθώς και στις εσφαλμένες πεποιθήσεις πολλών γονέων ότι η άσκηση έχει δυσμενή επίπτωση σε ορισμένες κατηγορίες παιδιών με ειδικές ανάγκες (Αγγελοπούλου – Σακαντάμη, 2002).

Η μειωμένη κινητικότητα έχει δυσμενή επίδραση στη σωματική υγεία, επιδεινώνει τις ήδη υπάρχουσες αναπηρίες οδηγώντας σε μόνιμες παραμορφώσεις, προκαλεί παχυσαρκία λόγω ακινησίας ή και ψυχογενούς πολυφαγίας, οδηγεί σε περιορισμό της κοινωνικής δραστηριότητας με αποτέλεσμα απομόνωση στο σπίτι και εξάρτηση από το περιβάλλον. Όλα αυτά προκαλούν τεράστια ψυχολογικά προβλήματα που αλλοιώνουν την

προσωπικότητα του ατόμου και εμποδίζουν την προσαρμογή του στο περιβάλλον (Αγγελοπούλου – Σακαντάμη, 2002).

Η άσκηση βοηθά τα άτομα με αναπηρίες να βρίσκονται σε καλή φυσική κατάσταση και να έρχονται σε επαφή με πολλούς ανθρώπους, τόσο στα σπορ, όσο και σε κοινωνικές συγκεντρώσεις. Αποτέλεσμα είναι η ανάπτυξη της αυτοπεποίθησης και του αισθήματος της ανεξαρτησίας που βοηθά το άτομο να ανεξαρτητοποιηθεί, να προσαρμοστεί, να ενταχθεί στην κοινωνία και να αποκατασταθεί επαγγελματικά προς όφελος δικό του και του κοινωνικού συνόλου (Sherrill, 1998).

Η σωματική δραστηριότητα μπορεί να αποδειχθεί μεγάλης θεραπευτικής και ψυχολογικής ωφέλειας στις περιπτώσεις ατόμων με σκελετικές αναπηρίες όπως άτομα που έχουν υποστεί τραυματισμό και χρησιμοποιούν αναπηρικό καροτσάκι (Wyeth, 1989). Πολλά άτομα με αναπηρίες φέρουν ενδείξεις δυσπροσαρμοστικότητας, καθυστερημένης συναισθηματικής ανάπτυξης και κοινωνικής αποξένωσης με αισθήματα αυτολύπησης, απόρριψης, κατάθλιψης, υπερβολικής ηττοπάθειας και κάποιες φορές προσπάθειες αντιστάθμισης όπως εγωκεντρικότητα και παθητική εχθρότητα (Bruininks, 1978; Cratty, 1980; Harper & Richman, 1980). Τέτοιες εναλλαγές επηρεάζουν συμπεριφορές προς τη σωματική δραστηριότητα (Flynn & Salomone, 1977; Katz, Shurks & Florian, 1978).

Αμέσως μετά από κάποιο σκελετικό τραυματισμό, η δύναμη του εγώ είναι χαμηλή και τα συμπτώματα κατάθλιψης πολύ υψηλά. Τα άτομα με αναπηρίες παρουσιάζουν σημαντικά προβλήματα προσαρμογής και ασχολούνται με σημαντικά μικρότερη κοινωνική δραστηριότητα απ' όσα αρτιμελή και υγιή πνευματικά άτομα. Η συμμετοχή στον αθλητισμό βοηθά τον ασθενή να αναπτύξει μία αίσθηση αυτοπραγμάτωσης και αντίληψης ότι δεν είναι απαραίτητο να γίνει αποδεκτή μία ζωή πλήρους αδράνειας και εξάρτησης (Bandura, 1977).

Μεταγενέστερη συμμετοχή σε αθλητικό διαγωνισμό είναι επίσης σημαντική για πολλά άτομα με αναπηρίες, όχι μόνο για τα κέρδη που προκύπτουν για τη σωματική κατάσταση από την προετοιμασία αλλά και τον κοινωνικό σεβασμό, αποδοχή και κύρος που κερδίζονται (Goode, 1978). Η συμμετοχή στην αθλητική ζωή φέρει την προοπτική της επανένταξης στην κοινωνία των υγιών (Paciorec, 2002).

Μία πρόσφατη ανασκόπηση της βιβλιογραφίας δείχνει ότι ερευνητές άρχισαν να εξετάζουν τα ψυχολογικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά των αθλητών με κινητικές αναπηρίες, στρέφοντας την προσοχή τους σε κοινά θέματα όπως κοινωνική υποστήριξη, ψυχολογική διάθεση, κοινωνικοποίηση, ατομικές πεποιθήσεις για την υγεία, και πηγές άγχους που βιώνονται από τους συμμετέχοντες σε σπορ με καρτσάκι (Sherrill & Rainbolt, 1988; Brasile, Kleiber & Harnisch, 1991; Cox & Davis, 1992).

Σύμφωνα με τους Sherrill, Hinson, Gench, Kennedy, & Low (1990) οι αθλητές τείνουν να είναι ευτυχισμένοι με λιγότερη ένταση, θυμό, κατάθλιψη και σύγχυση σε σχέση με αυτούς που δεν αθλούνται. Τα σπορ δίνουν στους αθλητές σε καρότσι την δυνατότητα να κοινωνικοποιηθούν και να αποκτήσουν ένα θετικό πρότυπο που δείχνει την διαφορά μεταξύ του 'έχω μία αναπηρία' και του 'είμαι ανάπηρος' (Sherrill, 1998).

Οι Campbell & Jones (1994) συνέλεξαν πληροφορίες σχετικά με (α) την ψυχολογική ευεξία των συμμετεχόντων αθλητών με αναπηρικό καροτσάκι σε αγώνες και των ατόμων με αναπηρικό καροτσάκι που δεν παίρνουν μέρος σε αγώνες και (β) την επίδραση του επιπέδου του ανταγωνισμού στην ψυχολογική ευεξία των αθλητών σε αναπηρικό καροτσάκι που συμμετέχουν σε αγώνες. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι αθλητές είχαν υψηλότερα επίπεδα ενεργητικότητας, χαμηλότερα επίπεδα ανησυχίας υψηλότερα επίπεδα αυτοεκτίμησης, υψηλότερα επίπεδα γνώσης της τεχνικής και πιο θετικές αντιλήψεις για την φυσική τους κατάσταση.

Από τα παραπάνω είναι φανερό ότι η συμμετοχή στα σπορ έχει θετική επίδραση στα κοινωνικό-ψυχολογικά χαρακτηριστικά των ατόμων με κινητικές αναπηρίες. Ωστόσο, λίγα είναι ως τώρα γνωστά για την αθλητική ταυτότητα και τον αθλητικό προσανατολισμό των ατόμων αυτών.

Βάσει της θεωρίας του κοινωνικού ρόλου, ως αθλητική ταυτότητα ορίζεται ο βαθμός με τον οποίο ένα άτομο ταυτίζεται με το ρόλο του αθλητή και αποζητάει από τους άλλους την αναγνώριση αυτού του ρόλου (Brewer, Van Raalte, & Linder, 1993). Η εξερεύνηση της ύπαρξης μιας προεξάρχουσας αθλητικής ταυτότητας υποδεικνύει τον βαθμό με τον οποίο οι αθλητές με αναπηρίες ταυτίζονται με τον αθλητικό τους ρόλο και αναπτύσσουν μια εικόνα του εαυτού τους βάσει της ταυτότητας αυτής.

Σύμφωνα με προγενέστερες εργασίες σε αρτιμελή άτομα (Brewer, Van Raalte, & Linder, 1993; Brewer, Boin, & Petitpas, 1993), όσοι διαθέτουν δυνατές αθλητικές ταυτότητες καθιερώνουν προεξέχουσες ατομικές ταυτότητες μέσω της ανάπτυξης δεξιοτήτων, αυτοπεποίθησης και κοινωνικών αλληλεπιδράσεων με την άθληση.

Η Κλίμακα Μέτρησης της Αθλητικής Ταυτότητας (AIMS) εξελίχθηκε για την εκτίμηση της αθλητικής ταυτότητας (Brewer, Van Raalte, & Linder, 1993). Βάσει της ανάλυσης παραγόντων, οι Brewer, Boin και Petitpas (1993) αναγνώρισαν τρεις παράγοντες: κοινωνική ταυτότητα, αποκλειστικότητα και αρνητική τάση επίδρασης. Η κοινωνική ταυτότητα είναι η δύναμη με την οποία οι αθλητές ταυτίζονται με τον αθλητικό τους ρόλο. Η αποκλειστικότητα είναι ο βαθμός με τον οποίο οι αθλητές βασίζονται αποκλειστικά στην αθλητική τους ταυτότητα και ταυτίζονται λιγότερα έντονα με άλλους ρόλους όπως του μαθητή, του φίλου ή του

εργάτη. Η αρνητική τάση επίδρασης αποτελεί την αρνητική συναισθηματική ανταπόκριση στην κατάσταση όπου ένας αθλητής δεν μπορεί να προπονηθεί ή να ανταγωνιστεί λόγω τραυματισμού, μεγάλης ηλικίας ή άλλων λόγων.

Περαιτέρω έρευνες σε αθλητές με αναπηρίες αποκάλυψαν ένα τέταρτο παράγοντα που ονομάζεται ατομική ταυτότητα (Martin, Mushett, & Eklund, 1994). Η ατομική ταυτότητα διαφοροποιείται από την κοινωνική στο ότι η ατομική αντανακλά τις απόψεις των ίδιων των υποκειμένων ως αθλητών ενώ η κοινωνική ταυτότητα είναι ενδεικτική των αντιλήψεων των υποκειμένων των απόψεων που έχουν οι άλλοι γι' αυτούς ως αθλητές. Η ανακάλυψη του τέταρτου παράγοντα ήταν εννοιολογικά συνεπής με τα θεωρητικά θεμέλια της μέτρησης AIMS, που θεώρησε τις ατομικές και κοινωνικές αντιλήψεις ως σημαντικές πηγές πληροφόρησης που συμβάλλουν στην αθλητική ταυτότητα.

Η τεκμηρίωση της ύπαρξης και της έκτασης της αθλητικής ταυτότητας μπορεί να βοηθήσει τα άτομα που εργάζονται με αθλητές με αναπηρίες να κατανοήσουν την ψυχολογική επίδραση της συμμετοχής στα αθλήματα και της παύσης. Επιπλέον, αυτές οι πληροφορίες μπορούν να βοηθήσουν τα άτομα-στόχους που μπορεί να έχουν ανάγκη αυξημένης κοινωνικής στήριξης κατά τη διάρκεια τραυματισμού ή μεταβατικής περιόδου μετά την εγκατάλειψη της αθλητικής ζωής. Τέλος και εξίσου σημαντικό, αναγνωρίζοντας ότι τα άτομα με αναπηρίες βλέπουν τους

εαυτούς τους ως «αθλητές» είναι μία κατάσταση που προσφέρει χρήσιμες πληροφορίες στην εκπαίδευση των ανθρώπων που μπορεί να μην αντιλαμβάνονται τους αθλητές με αναπηρίες ως «γνήσιους» αθλητές. Τέτοιες πληροφορίες μπορούν να βοηθήσουν στην αλλαγή της θεώρησης αυτών των περιοριστικών στάσεων (Archie & Sherrill, 1989; Miller & Roth, 1993).

Όσον αφορά τον αθλητικό προσανατολισμό των ατόμων με αναπηρίες, η εξέταση των κινήτρων για άθληση μέσω του Ερωτηματολογίου Αθλητικού Προσανατολισμού (SOQ; Gill & Deeter, 1988) έδωσε αποτελέσματα για τρεις παράγοντες: ανταγωνιστικότητα, προσανατολισμό στόχων και προσανατολισμό νίκης. Η ανταγωνιστικότητα, αυτή η συγκεκριμένη αθλητική μορφή γενικής επίτευξης κινήτρων, είναι η επιθυμία του αγώνα για επιτυχία και ικανοποίηση από την άθληση. Ο προσανατολισμός στόχων είναι η προδιάθεση να εστιάζει κανείς σε στόχους επίδοσης που οριοθετεί ο ίδιος. Ο προσανατολισμός νίκης είναι η τάση επιδίωξης για επίτευξη νίκης σε έναν αγώνα.

Η εξέταση του αθλητικού προσανατολισμού παρέχει πληροφορίες σχετικά με το πώς οι αθλητές διευθύνουν τα κίνητρά τους. (Gill, 1993; Weiss & Chaumeton, 1993) Η γνώση των προσανατολισμών στόχων και νίκης, που είναι και η προδιάθεση των αθλητών να εστιάζονται σε συγκεκριμένους στόχους, μπορεί να βοηθήσει τους προπονητές στο

σχηματισμό αποτελεσματικών προγραμμάτων οριοθέτησης στόχων. Αν και οι θεωρητικές βάσεις των προσανατολισμών στόχων και νίκης και προπονητικού προγράμματος με το εγώ (Gill & Deeter, 1988), είναι διαφορετικές, μοιάζουν στο ότι και οι μεν και οι δε παρέχουν σημαντικές πληροφορίες για τα κίνητρα των αθλητών (Weiss & Chaumeton, 1993). Τέλος, μια περιγραφή αθλητικού προσανατολισμού παρέχει επιπλέον ενδείξεις της σημασίας που έχει η άθληση για τους αθλητές με αναπηρίες.

Οι Martin, Adams- Mushett & Smith (1995) εξέτασαν διεθνής εφήβους κολυμβητές με αναπηρίες βάσει της Κλίμακας Μέτρησης της Αθλητικής Ταυτότητας (AIMS) και του Ερωτηματολογίου Αθλητικού Προσανατολισμού (SOQ: Sport Orientation Questionnaire). Τα αποτελέσματα έδειξαν α) μία δυνατή ατομική ταυτότητα των κολυμβητών β)μία μέτρια προς δυνατή κοινωνική ταυτότητα, γ) αρνητική τάση επίδρασης με χαμηλότερα επίπεδα αποκλειστικότητας, δ) δυνατή ανταγωνιστικότητα και προσανατολισμός σκοπού και ε)μέτριο προσανατολισμό της νίκης. Η ατομική ταυτότητα συσχετιζόταν με την ανταγωνιστικότητα που υποδείκνυε ότι οι κολυμβητές δεν φανέρωναν απλά μία αναγνώριση στα πλαίσια ενός αθλητικού ρόλου αλλά και μια δυνατή επιθυμία για επίτευξη ανταγωνιστικών στόχων. Επιπλέον, η αποκλειστικότητα σχετίστηκε με την αρνητική τάση επίδρασης, φανερώνοντας ότι οι αθλητές μπορεί να είναι ευάλωτοι σε

συναισθηματικά προβλήματα όταν δεν είναι σε θέση να ανταγωνιστούν. Γενικότερα, τα αποτελέσματα φανέρωσαν ότι η άθληση ήταν σημαντική για τα άτομα του δείγματος και ότι διέθεταν μια ισχυρή αθλητική ταυτότητα και διάθεση να επιδιώξουν σημαντικούς στόχους. Σε μία πιο πρόσφατη έρευνα οι Martin, Eklund & Adams-Mushett (1997) εξέτασαν περαιτέρω τις παραπάνω ψυχομετρικές ιδιότητες, επιβεβαιώνοντας τα δεδομένα που διευκρινίζονται στη μελέτη των Martin, Adams-Mushett & Smith (1995).

Ωστόσο ανατρέχοντας στη βιβλιογραφία δεν έχουν γίνει ακόμη έρευνες για την αθλητική ταυτότητα και τον αθλητικό προσανατολισμό αθλητών σε καρότσι. Εξαιτίας του γεγονότος ότι η καλαθοσφαίριση σε καρότσι είναι ίσως το πιο δημοφιλές σπορ για αθλητές με κινητικές αναπηρίες, η διεξαγωγή έρευνας για την εξέταση της αθλητικής ταυτότητας και του αθλητικού προσανατολισμού της συγκεκριμένης κατηγορίας αθλητών είναι σημαντική.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Το δείγμα αποτελούνταν από 45 ενήλικες άντρες, όλοι αθλητές καλαθοσφαίρισης σε ομάδες με καρότσι Α΄ Εθνικής Κατηγορίας από διάφορες περιοχές της Ελλάδος. Οι ομάδες ήταν ο Μέγας Αλέξανδρος και ο Κένταυρος Θεσσαλονίκης, ο Θεσσαλός Λάρισας, οι Αργοναύτες Βόλου, ο Α.Σ Αστέρας Τρικάλων, ο Α.Σ Καρδίτσας, ο Πτολεμαίος και οι Αετοί Παγκρατίου Αθηνών.

Στους αθλητές δόθηκαν τα ερωτηματολόγια της μέτρησης της αθλητικής ταυτότητας Athletic Identity Measurement Scale (AIMS), (Martin et.al., 1995) και του αθλητικού προσανατολισμού Sport Orientation Questionnaire (Gill και Deter, 1988). Πριν από την συμπλήρωση των ερωτηματολογίων οι αθλητές ενημερώθηκαν για τον τρόπο απάντησης των ερωτήσεων. Ο ερευνητής ήταν παρών κατά την διάρκεια συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου από τα άτομα του δείγματος, για επίλυση πιθανών αποριών από τους συμμετέχοντες.

Το πρώτο ερωτηματολόγιο για την αθλητική ταυτότητα περιλάμβανε 9 ερωτήσεις (Πίνακας 1). Κάθε ερώτηση βαθμολογούνταν σε μία κλίμακα από 1 (συμφωνώ απόλυτα) έως 5 (διαφωνώ απόλυτα). Οι 9 ερωτήσεις περιέγραφαν τους εξής παράγοντες:

Προσωπική ταυτότητα: ο βαθμός στον οποίο ο συμμετέχων στα σπορ θεωρεί τον εαυτό του αθλητή (ερωτήσεις 1, 2).

Κοινωνική ταυτότητα: ο βαθμός στον οποίο ο συμμετέχων στα σπορ αναγνωρίζεται από τους άλλους ως αθλητής (ερωτήσεις 3, 4).

Αποκλειστικότητα: ο βαθμός στον οποίο ο αθλητής βασίζεται στον αθλητικό του ρόλο δίνοντας λιγότερη βαρύτητα σε άλλους κοινωνικούς ρόλους όπως του μαθητή ή του φίλου (ερωτήσεις 5, 6, 7).

Αρνητική επίδραση: η αρνητική συμπεριφορά που προκύπτει από την έλλειψη συμμετοχής στην άθληση (ερωτήσεις 8, 9).

Το δεύτερο ερωτηματολόγιο για τον αθλητικό προσανατολισμό περιλάμβανε 25 ερωτήσεις (Πίνακας 2). Κάθε ερώτηση βαθμολογούνταν σε μία κλίμακα από 1 (συμφωνώ απόλυτα) έως 5 (διαφωνώ απόλυτα). οι 25 ερωτήσεις περιέγραφαν τους εξής παράγοντες:

Ανταγωνιστικότητα: η εσωτερική επιθυμία που παρακινεί τον κάθε αθλητή να ανταγωνιστεί στον αθλητισμό για να πετύχει (ερωτήσεις 1 έως 13)

Προδιάθεση κατάκτησης προσωπικών στόχων: η προδιάθεση του αθλητή να επικεντρωθεί σε συγκεκριμένους προσωπικούς στόχους που θέτει στο άθλημα στο οποίο συμμετέχει. Για παράδειγμα, την προδιάθεση ενός αθλητή να πετυχαίνει τους περισσότερους πόντους σε ένα αγώνα (ερωτήσεις 14 έως 19).

Προδιάθεση για νίκη: η τάση του αθλητή να επιδιώκει τη νίκη σε κάθε αγώνα (ερωτήσεις 20 έως 25).

Στατιστική Ανάλυση

Για την ανάλυση των αποτελεσμάτων χρησιμοποιήθηκε το SPSS

10. Η ανάλυση αξιοπιστίας a Cronbach χρησιμοποιήθηκε για τον καθορισμό της εσωτερικής συνοχής των ερωτηματολογίων.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ-ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Στο πρώτο ερωτηματολόγιο της αθλητικής ταυτότητας (AIMS) τα περιγραφικά στοιχεία για τους συμμετέχοντες αθλητές καλαθοσφαίρισης σε καρότσι (Πίνακας 3) έδειξαν ότι οι συμμετέχοντες βιώνουν σε σχετικά μεγάλο βαθμό τον εαυτό τους ως αθλητή (προσωπική ταυτότητα $\alpha = .68$) και ταυτίζονται με τον αθλητικό τους ρόλο (κοινωνική ταυτότητα $\alpha = .70$). Αντίστοιχα, ο βαθμός στον οποίο βασίζονται με την αθλητική τους ταυτότητα ήταν σχετικά υψηλός (αποκλειστικότητα $\alpha = .75$). Ωστόσο δεν έδειξαν τάσεις ανάπτυξης αρνητικών συναισθημάτων σε περίπτωση μη συμμετοχής τους σε προπόνηση ή αγώνα λόγω τραυματισμού ή άλλων αιτιών. Ο συντελεστής αξιοπιστίας για τον παράγοντα της αρνητικής τάσης επίδρασης ήταν χαμηλός ($\alpha = .34$).

Η πολυμεταβλητή ανάλυση διακύμανσης στο δεύτερο ερωτηματολόγιο του αθλητικού προσανατολισμού (SOQ) έδειξε ότι η επιθυμία των αθλητών καλαθοσφαίρισης για επιτυχία και ικανοποίηση από την άθληση και η προδιάθεσή τους για επίτευξη προσωπικών στόχων είχαν υψηλό βαθμό αξιοπιστίας ($\alpha = .89$ και $\alpha = .84$ για κάθε παράγοντα αντίστοιχα). Η τάση επιδίωξης για επίτευξη νίκης σε έναν αγώνα ήταν επίσης υψηλή για τους αθλητές ($\alpha = .86$) (Πίνακας 4).

Η έρευνα δείχνει καθαρά τον σημαντικό ρόλο που κατέχει η συμμετοχή στην καλαθοσφαίριση στους αθλητές με καρότσι. Οι αθλητές καλαθοσφαίρισης βιώνουν τον αθλητικό τους ρόλο σε προσωπικό και κοινωνικό επίπεδο σε υψηλό βαθμό και εκδηλώνουν ισχυρή θέληση για κατάκτηση προσωπικών αθλητικών στόχων και νίκης. Η άθληση δεν διεκδικεί την αποκλειστικότητα στην ζωή τους σε πολύ υψηλό βαθμό. Γι' αυτό το λόγο, η οποιαδήποτε αρνητική επίδραση που μπορούσε να έχει η αναγκαστική έλλειψη αθλητικών υποχρεώσεων στην ψυχολογία τους δεν ήταν εμφανής στα αποτελέσματα της έρευνας.

Οι προπονητές των καλαθοσφαιριστών με αναπηρίες πρέπει να λάβουν σοβαρά υπόψη τους ότι οι αθλητές επενδύουν στην συμμετοχή τους στα σπορ και έχουν την επιθυμία να επιδιώξουν σημαντικούς στόχους. Έτσι πρέπει να αποφεύγουν να εκφράζουν χαμηλές προσδοκίες που μπορεί να βλάψουν αθλητικά και ψυχολογικά τους αθλητές τους. Οι προπονητές οφείλουν να αποδεχθούν και να αναγνωρίσουν την αθλητική υπόσταση των παικτών τους και να παρέχουν ανταγωνιστικές ευκαιρίες με στόχο την μέγιστη δυνατή αθλητική βελτίωση των αθλητών.

Μελλοντικές έρευνες θα μπορούσαν να εξετάσουν πως οι αθλητές με αναπηρίες κοινωνικοποιούνται μέσα από την συμμετοχή τους στα σπορ. Η εξέταση της επίδρασης διαφόρων μορφών κοινωνικής υποστήριξης στην αθλητική συμμετοχή ατόμων με αναπηρίες θα βοηθήσει στην περαιτέρω κατανόηση του τρόπου με τον οποίο η

αθλητική ταυτότητα και ο αθλητικός προσανατολισμός αναπτύσσονται για κάθε συμμετέχοντα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ^{ΑΡΘ}

Auxter, D., Pyfer, J., & Huettig, C. (2001). *Principles and methods of adapted physical education and recreation*. Boston: McGraw Hill.

Αγγελοπούλου – Σακαντάμη, Ν. (2002). *Ειδική αγωγή: βασικές αρχές και μέθοδοι*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Χριστοδουλίδη.

Archie, V.W., & Sherrill, C. (1989). Attitudes towards handicapping peers of mainstreamed and nonmainstreamed children in physical education. *Perceptual and Motor Skills*, 69, 319-322.

Bandura, A. (1977). Self – efficacy: towards a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84, 191 –215.

Brasile, F.M., & Hedrick, B.N. (1991). A comparison of participation incentives between adult and youth wheelchair basketball players. *Palaestra* , Summer, 40-46

Brasile, F.M., Kleiber, D.A., & Harnisch, D. (1991). Analysis of participation incentives among athletes with and without disabilities. *Therapeutic Recreation Journal*, First Quarter, 18-33.

Brewer, B.W., Boin, P.D., & Petitpas, A.J. (1993). *Dimensions of athletic identity*. Paper presented at the American Psychological Association annual conference, Toronto, ON.

- Brewer, B.W., Van Raalte, J.L., & Linder, D.E. (1993). Athletic identity: Hercules' muscles or Achilles heel? *International Journal of Sport Psychology*, 24, 237-254.
- Bruininks, R. (1978). *Bruininks – Oseretsky test of motor proficiency. Examiners manual*. Circle Pines, MN: American Guidance Service.
- Campbell E., Jones G. (1994). Psychological Well-Being in wheelchair Sport Participants and Nonparticipants. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 11, 404-415.
- Cox, R.H., & Davis, R. (1992). Psychological skills of elite wheelchair athletes. *Palaestra*, 8, 16-21.
- Cratty, B. (1980). *Adapted physical education for the handicapped and youth*. Denver: love Publishing.
- Flynn, R., & Salomone, P. (1977). Performance of the MMPI in predicting rehabilitation outcome: a discriminant analysis, double cross-validation assessment. *Rehabilitation Literature*, 38, 12-15.
- Gill, D.L. (1993). Competitiveness and competitive orientation in sport. In R.N. Singer, M. Milledge, & L.K. Tennant (Eds.), *Handbook of research on sport psychology* (pp. 314-327). New York: Macmillan.
- Gill, D.L., & Deeter, T.E. (1988). Development of the Sport Orientation Questionnaire. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 59, 191-202.
- Goode, W. (1978). *The celebration of heroes: prestige as a social control system*. Berkeley: University of California Press.

- Harper, D., & Richman, L. (1980). Personality profiles of physically impaired young adults. *Journal of Clinical Psychology*, 36, 668-671.
- Katz, S., Shurks, E., & Florian, V. (1978). The relationship between physical disability, social perception and psychological stress. *Scandinavian Journal of Rehabilitation Medicine*, 10, 109 –113.
- Martin, J., & Adams-Mushett, C. (1996). Social support mechanism of athletes with disabilities. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 13, 74-83.
- Martin J., Adams-Mushett, C., & Smith, K. (1995). Athletic identity and sport orientation of adolescent swimmers with disabilities. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 12, 113-123.
- Martin, J., Adams-Mushett, C., & Eklund, R. (1994). Factor structure of the Athletic Identity Measurement Scale with adolescent swimmers with disabilities. *Brazilian Journal of Adapted Physical Education Research*, 1(1), 87-100.
- Martin J., Eklund R., Adams-Mushett C. (1997). Factor structure of the Athletic Identity Measurement Scale with Athletes with Disabilities. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 14, 74-82.
- Masters, K., Wittig, A., Cox, R., Scallen, S., & Schurr, K. (1995). Effects of training and competition on mood state and anxiety among elite athletes with cerebral palsy. *Palaestra*, 11, 47-52.
- McCann, B.C. (1986). Importance of sport for paraplegics. In A. Vermeer (Ed.), *Sports for the disabled: Proceedings of the International Congress*

on Recreation, Sports and Leisure (pp. 171-183). Haarlem, The Netherlands: Uitgeverij de Vrieseborch.

Miller, S.E., & Roth, M.A. (1993). Children' s perceptions of the responsibility: Attitudes while working with peers with disabilities. *Perceptual and Motor Skills*, 76, 619-627.

Paciorec, M. (2002). Adapted sport. In J. Winnick (Ed.), *Adapted physical education and sport*. Champaign, IL: Human Kinetics.

Patrick, G. (1986). The effects of wheelchair competition on self – concept and acceptance of disability in novice athletes. *Therapeutic Recreation Journal*, 4th Quarter, 61 – 71.

Richter, K.J. (1989). *Myths of disabled sports medicine*. *Journal of osteopathic Sports Medicine*, 3, 24.

Sherrill, C. (1998). Adapted physical activity, recreation, and sport. crossdisciplinary and lifespan. Boston: McGraw – Hill.

Sherrill, C. (1986). Social and psychological dimensions of sports for disabled athletes. In C. Sherrill (Ed.), *Sport and disabled athletes* (pp. 21-33). Champaign, IL: Human Kinetics.

Sherrill, C., Hinson, M., Gench, B., Kennedy, S.O., & Low, L. (1990). Self-concepts of disabled youth athletes. *Perceptual and Motor Skills*, 70, 1093-1098.

Sherrill, C., & Rainbolt, W. (1988). Self-actualization profiles of male able-bodied and elite cerebral palsied athletes. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 5, 108-119.

Weiss, M.R., & Chaumeton, N. (1993). Motivational orientations in sport. In T.S. Horn (Ed.), *Advances in sport psychology* (pp. 61-99). Champaign, IL: Human Kinetics.

White, S.A., & Duda, J.L. (1993). Dimensions of goals and beliefs among adolescent athletes with physical disabilities. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 10, 125-136.

Wyeth, D. (1989). Breaking barriers and changing attitudes. *Journal of Osteopathic Sports Medicine*, 3, 5 – 10.

ΠΙΝΑΚΕΣ

Πίνακας 1. Ερωτηματολόγιο Αθλητικής Ταυτότητας (AIMS)

Προσωπική ταυτότητα

1. Θεωρώ τον εαυτό μου αθλητή.
2. Έχω αρκετούς στόχους όσον αφορά την άθληση.

Κοινωνική ταυτότητα

3. Οι περισσότεροι φίλοι μου είναι αθλητές.
4. Οι άλλοι με βλέπουν κυρίως σαν αθλητή.

Αποκλειστικότητα

5. Η άθληση είναι το πιο σημαντικό κομμάτι στη ζωή μου.
6. Ξοδεύω τον περισσότερο χρόνο μου με το να σκέφτομαι την άθληση.
7. Η άθληση είναι το μόνο σημαντικό πράγμα στη ζωή μου.

Αρνητική τάση επίδρασης

8. Νιώθω άσχημα για τον εαυτό μου όταν δεν αποδίδω στο άθλημα.
 9. Θα στενοχωριόμουν πάρα πολύ εάν τραυματιζόμουν και δεν θα μπορούσα να συμμετέχω στο διαγωνισμό.
-

Πίνακας 2: Ερωτηματολόγιο Αθλητικού Προσανατολισμού (SOQ)

Ανταγωνιστικότητα

1. Είμαι αποφασισμένος ανταγωνιστής.
2. Είμαι ανταγωνιστικό άτομο.
3. Προσπαθώ όσο πιο πολύ μπορώ για να νικήσω.
4. Ανυπομονώ για τον ανταγωνισμό.
5. Μου αρέσει να διαγωνίζομαι εναντίον άλλων.
6. Μεγαλουργώ με τον ανταγωνισμό.
7. Ο στόχος μου είναι να γίνω ο καλύτερος δυνατός αθλητής.
8. Θέλω να είμαι επιτυχημένος στα αθλήματα.
9. Δουλεύω σκληρά για να είμαι επιτυχημένος στα αθλήματα.
10. Το καλύτερο τεστ των ικανοτήτων μου είναι να διαγωνίζομαι ενάντια σε άλλους.
11. Ανυπομονώ για την ευκαιρία να δοκιμάσω τις ικανότητές μου στον ανταγωνισμό.
12. Δίνω την καλύτερη επίδοση όταν ανταγωνίζομαι με έναν αντίπαλο.
13. Θέλω να είμαι ο καλύτερος κάθε φορά που ανταγωνίζομαι.

Προδιάθεση κατάκτησης προσωπικών στόχων

14. Θέτω στόχους για μένα όταν ανταγωνίζομαι.
15. Είμαι πολύ ανταγωνιστικός όταν προσπαθώ να επιτύχω προσωπικούς στόχους.
16. Προσπαθώ σκληρά όταν έχω ένα συγκεκριμένο στόχο.
17. Αποδίδοντας το μέγιστο των ικανοτήτων μου είναι πολύ σημαντικό για μένα.
18. Η επίτευξη προσωπικών στόχων επίδοσης είναι πολύ σημαντικό για μένα.
19. Ο καλύτερος τρόπος προσδιορισμού των ικανοτήτων μου είναι να θέτω ένα στόχο και να προσπαθώ να τον φτάσω.

Προδιάθεση για νίκη

20. Η νίκη είναι σημαντική.
 21. Η επίτευξη μεγαλύτερου σκορ από τον αντίπαλό μου είναι πολύ σημαντική για μένα.
 22. Μισώ την ήττα.
 23. Νιώθω ικανοποιημένος μόνο όταν νικάω.
 24. Η ήττα με εκνευρίζει.
 25. Διασκεδάζω αρκετά όταν κερδίζω.
-

Πίνακας 3. Στατιστική Ανάλυση Ερωτηματολογίου AIMS

	N	A Cronbach
Self - Identity	45	.68
Social Identity	45	.70
Exclusivity	45	.75
Negative	45	.34

Πίνακας 4. Στατιστική Ανάλυση Ερωτηματολογίου SOQ

	N	A Cronbach
Competition	45	.89
Goal Orientation	45	.84
Win Orientation	45	.86
